

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ РОДИНИ І ШКОЛИ У ФІЗИЧНОМУ САМОВДОСКОНАЛЕННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

СЕРГІЙ КОРНІЄНКО

Тернопільський державний педагогічний університет імені В. Гнатюка

Орієнтація вітчизняної системи освіти на її гуманізацію обумовлює пріоритетність олюднювання відносин у навчально-виховному процесі. Зважаючи на це, сучасна загальноосвітня школа здійснює рішучий поворот до особистості учня, повноцінний розвиток якого передбачає гармонію тіла й духу, фізичного й морального вдосконалення, міцного здоров'я і психологічної підготовки до активного життя та професійної діяльності. І тому важко переоцінити роль початкової школи — важливої ланки становлення особистості учня, суттєвого етапу майбутніх особистісних новоутворень.

З огляду на це, цілком логічно, що одним з головних завдань сучасної школи Державна Національна програма “Освіта” (Україна XXI ст.) визначає охорону і зміцнення здоров'я учнів, засади якого закладаються в молодшому шкільному віці. Науковці визначили, що в генетичній програмі кожної людини задалегідь закладений величезний запас міцності. Водночас загальноновизнано, що в сучасних умовах в Україні склалася критична ситуація із станом здоров'я населення і насамперед молоді. Вчені встановили, що за період навчання в школі кількість здорових учнів зменшується вчетверо. Особливо велике занепокоєння викликає погіршення стану здоров'я учнів молодших класів. За даними НАН України, абсолютно здорових учнів початкових класів на сьогодні лише 5% (Л. І. Бардіян, Б. В. Саргін, В. С. Язловецький). Малорухливий спосіб життя дітей молодшого шкільного віку, навчальні перевантаження, абіологічний характер домашніх умов проживання, кризовий стан національної системи фізичного виховання, криють у собі загрозу для фізичного існування і здоров'я учнів (Г. Н. Сердюковська).

Вище зазначене обумовило пильну увагу педагогів, психологів, лікарів до цієї наукової проблеми (Р. Н. Азарян, Н. І. Бурмістрова, Л. М. Буц, Н. Т. Білякова, Е. М. Вайноруб, Л. М. Волгіна, А. С. Волощук, О. Д. Дубогай, Г. О. Зайцева, М. О. Козленко, А. П. Павлов, Б. Г. Полецький, Л. М. Мовчан, Хаджи бек Сефіян).

За твердженням гігієністів (І. Ф. Кононов, О. В. Макарова, В. В. Щерета, В. С. Язловецький), погіршення стану здоров'я молодших школярів є неминучою і фатальною платою за ігнорування з їхнього боку потреби фізичного вдосконалення як у режимі навчального дня, так і в позашкільний час.

Школа, що входить у певну систему зв'язків із навколишнім середовищем і є одним з найважливіших її компонентів, може забезпечити фізичне вдосконалення учнів лише за умови цілеспрямованого використання виховного потенціалу родинної педагогіки як синтезу галузевих культур, об'єктивних соціально-економічних умов, психологічних особливостей кожного народу, що визначають його менталітет, який характеризується оригінальністю складу інтелекту, мислення, спрямованістю розуму і дії.

Суспільно-політична ситуація, в якій функціонує теперішня українська сім'я, характеризується досить різкою зміною соціально-економічних відносин у суспільстві, коли пріоритети надаються особистості людини, її гармонійному розвитку. У зв'язку з цим виникла необхідність уточнення, або й повної зміни концептуальних позицій, щодо виховання дітей у сучасній українській сім'ї. До цього спонукає соціально-педагогічна дійсність. Особливо важливого значення набуває у цій ситуації роль педагогічної взаємодії родини і школи у фізичному вдосконаленні особистості учня початкових класів.

Проблемі спільної діяльності сім'ї і школи у фізичному вихованні школярів приділили увагу у своїх дослідженнях М. М. Безрукин, Л. С. Гренюк, Т. Д. Джуранулов, С. А. Калашнікова, фізичному вихованню дітей у сім'ї А. К. Атаєва, У. М. Бутина, Б. А. Сергєєва, В. Г. Яковлева та ін.

За останні роки психолого-педагогічна наука встановила, що найефективнішим засобом зміцнення та збереження здоров'я молодших школярів є здоровий спосіб життя, а основна формула профілактики, спрямована на усунення причин порушення постави й зміцнення здоров'я завдяки розумному регулюванню життєдіяльності. Формування потреби в здоровому способі життя залежить від наявності позитивної мотивації, ефективності навчально-виховного процесу в школі, виховання в сім'ї та дотримання гігієнічної норми.

Психологічні основи формування потреби у фізичному вдосконаленні індивіда знайшли відображення в дослідженнях С. Л. Астровського, Л. І. Божович, Ю. А. Головіна, Д. О. Кікнадзе, В. Н. Мясинцева, Н. Н. Михайлова, С. Л. Рубінштейна та ін.; загальнопедагогічні основи формування прагнення до здорового способу життя в дітей виступали об'єктом дослідження О. Д. Дубогай, М. О. Данилова, В. С. Ільїна, А. А. Карпенка, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, М. Е. Чулкової, М. Ю. Хрущової та ін.; питання формування потреби до занять фізичними вправами розглянуто в дослідженнях О. М. Козленка, І. П. Бояна.

Наукові розробки В. Г. Бочарової, В. З. Зульфою, Г. М. Нізової, В. Д. Семенова, Г. Г. Хрипкової, Б. Е. Ширвінда, присвячені вивірненню педагогічної концепції взаємодії школи та інших виховних інститутів соціального середовища; педагогічної основи спільної роботи школи та сім'ї щодо виховання дітей. Її зміст і засоби розглядали І. В. Гребенніков, І. С. Кобзар, О. Я. Савченко, В. Г. Сенько та ін.

Учасники виховного процесу взаємодіють, насамперед, у спілкуванні, через те під час вибору напрямків нашого дослідження ми спиралися на праці Л. П. Буєвої, Л. І. Злобіної, М. С. Качана, в яких розкрито його види, структуру, форми та інші особливості. Вплив спілкування на формування особистості вивчали М. І. Алексеєва, О. О. Амонашвілі, Л. В. Артемова, З. Г. Кісарчук, О. В. Киричук, О. Г. Ковальов, Я. П. Коломинський, О. О. Леонтєв, Б. Ф. Ломов і багато інших вчених.

Важливим напрямком взаємодії школи і родини є педагогічний всеобуч батьків, ролі сторони якого розкриті в працях З. Г. Зайцевої, Д. М. Махліна, О. І. Наседкіної, В. Г. Пестового, О. Л. Хромової та інші.

Аналіз педагогічної дійсності свідчить про цілком виправдане зростання інтересу дослідників до родинної педагогіки, як ефективного засобу національного виховання. Родинна педагогіка розглядає виховання дитини як певну взаємодію членів родини (переважно батьків) з найближчим соціальним середовищем і відповідальність сім'ї за розвиток дітей, наступних поколінь і долю країни.

При цьому виникає потреба наукового підходу до розробки цієї проблеми з урахуванням умов, в яких сьогодні знаходиться суспільство та сучасна початкова школа. Здійснений нами аналіз наукового фонду та стану шкільної практики свідчить про відсутність педагогічної технології стимулювання взаємодії школи і родини у процесі самовдосконаленні молодших школярів. З огляду на це слід особливо відзначити, що недостатньо сформоване в кожного учня розуміння того, що про своє здоров'я, свій організм він повинен піклуватися сам. Школяр має бути переконаний у тому, що від цього залежить усе його життя, професійна й громадська працездатність. Не вироблені у учнів спеціальні уміння та навички фізичного самовдосконалення і підтримання здорового способу життя. Немає єдності у вимогах і відповідальності батьків і сім'ї за фізичну підготовку підростаючого покоління. Систематичні заняття фізкультурою ще не стали звичними для кожної родини, а успіхи з фізвиховання дітей не вважають батьків, як інші предмети. Не розроблено науково обґрунтованої методики взаємодії родини і школи з фізичного виховання учнів.

Як відомо, керівництво будь-якою діяльністю обов'язково передбачає її спрямованість на досягнення результатів, що сфокусовані в цілях. Розробляючи педагогічну технологію керівництва процесом, який досліджувався, ми прогнозували продуктивність методом моделювання. Загальноновизнано науковцями (В. П. Беспалько, О. В. Киричук, Н. В. Кузьміна, В. О. Слассьонін, О. І. Щербаков), що моделювання педагогічних явищ передбачає імітацію реально існуючих особливостей даного явища як педагогічної технології через створення спеціальних аналогів, в яких відтворюються принципи організації і функціонування цієї технології. Тому виникла необхідність створення універсальної технології, яка могла б об'єднати на основі синтезу різноманітні види співпраці вчителя з батьками упродовж всього періоду навчання дітей, що в сукупності з різноманітними додатковими інформаційними структурами сприяли б поступовому і систематичному нагромадженню необхідних для батьків знань, умінь і навичок організації успішного виховання дітей.

Системотворчим ядром експериментальної роботи став взаємозв'язок таких її компонентів: мотиваційного, який передбачає спонукання педагогічних можливостей родини на основі діагностики її виховної активності; змістовного, що складає певну сукупність таких активних форм як педагогічна школа для батьків, консультації, батьківські збори, родинні фізкультурно-виховні заходи; щоденник здоров'я учня, родинний майданчик здоров'я, весела перерва; процесуального – відтворює новизну взаємовідношень школи і родини сучасного школяра, який вбачається нами в здійсненні особистісно-орієнтовного спілкування в підсистемі “вчитель-учень-батьки”, а відмінними її ознаками – цілісність і безперервність педагогічного впливу протягом всього експериментального дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Азбука здоров'я: (цикл бесід “Знаєш ли ты свой организм и умеешь ли беречь здоровье”)* / Сост. Т. Д. Кузнецова, П. А. Пласкунова, В. И. Шахненко, М. С. Шушуква; Под. ред. Т. Д. Кузнецовой. – М.: Издательство АПН СССР, 1986. – 58 с.
2. *Ареф'єв В. Г., Столітенко В. В. Фізичне виховання в школі: Навчальний посібник.* – К.: ІЗМН, 1997. – 152 с.
3. *Атаев А. К., Сермеев Б. В. Родителям о физическом воспитании детей в семье.* – Т.: Укитувчи. 1983. – 320 с.
4. *Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник.* – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
5. *Вільчковський Е. С., Козленко М. П., Цвек С. Ф. Система фізичного виховання молодших школярів для викладачів та студентів вищих навчальних закладів освіти І-ІІ рівнів акредитації: Навчально-методичний посібник.* – К.: ІЗМН, 1998. – 232 с.
6. *Жевага С. І. Здорові діти — щастя батьків: (фізичне виховання у сім'ї).* // *Рідна школа.* – 1993. – № 8. – С. 61–62.
7. *Козленко М. П. Фізичне виховання учнів молодших класів.* – К.: Рад. школа, 1977. – 148 с.
8. *Куц О. С. Фізкультурно-оздоровча робота з учнівською молоддю. Частина І.* – Київ – Вінниця. *Континент ПРИМ.* – 1995. – 123 с.
9. *Сім'я і діти: Програма родинно-національного виховання та навчально-тематичний план педагогічної освіти батьків / Кол. авт.; За заг. ред. В. Г. Постового.* – К.: ІЗМН, 1997. – 56 с.
10. *Шиян Б. М. Методика фізичного виховання школярів (Практикум).* – Львів: Світ, 1993. – 184 с.

SCIENTIFIC - PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF THE «FAMILY - SCHOOL» COOPERATION IN PHYSICAL SELF - IMPROVEMENT OF YOUNGER PUPILS

SERGIY KORNIYINKO

Ternopil State Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk

The article reveals the actual problems of humanization of the Ukrainian educational system, which presupposes the harmony between physiological and moral development of the rising generation.

The importance of primary school in pupil's bringing up as a personality has been pointed out. The author recommends the universal technology of the "family — school" cooperation, which favours self-improvement of younger pupils.

ВИЗНАЧАЛЬНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО РУХУ СЕРЕД СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

МИКОЛА КОСТЬ

Львівський державний інститут фізичної культури

Присвячується пам'яті
Щербини Василя Арсентійовича

В сучасній Україні відбуваються складні соціально-економічні перетворення в усіх сферах діяльності, у тому числі в галузі фізичного виховання та спорту. Спостерігаються суттєві демографічні зміни, погіршується матеріально-технічне, фінансове, науково-методичне забезпечення фізкультурно-спортивного руху, особливо у сільській місцевості. Виникають протиріччя між існуючими фізкультурно-спортивними структурами, які сформувались в умовах соціалістичного господарювання та потребами сучасного періоду розвитку України до ринкових відносин.

З метою встановлення рівня взаємозв'язку і ступеня взаємозалежності між кількісними показниками та виявлення факторів, які істотно впливають на розвиток та функціонування фізкультурно-спортивного руху серед сільського населення України, проведено факторний аналіз у підсистемах "Спорт" і "Масова фізична культура".

Для проведення факторного аналізу підсистеми "Спорт" було визначено двадцять факторів:

- кількість підготовлених майстрів спорту міжнародного класу в ДЮСШ і СДЮШОР;
- кількість підготовлених майстрів спорту України в ДЮСШ і СДЮШОР;
- кількість підготовлених кандидатів у майстри спорту в ДЮСШ і СДЮШОР;
- кількість підготовлених першорозрядників у ДЮСШ і СДЮШОР;
- кількість підготовлених спортсменів масових розрядів у ДЮСШ і СДЮШОР;
- кількість ДЮСШ і СДЮШОР;
- кількість тренерів у ДЮСШ і СДЮШОР;
- кількість тих, хто займається спортом у ДЮСШ і СДЮШОР;
- кількість МГФСК;
- кількість ВЗО агропромислового комплексу;
- кількість викладачів фізичної культури у ВЗО агропромислового комплексу;
- кількість низових КФК і ФСК;
- кількість інструкторів з фізичної культури у КФК і ФСК;